

RUH SAĞLIĞI SORUNU OLARAK ŞİDDET

6 Mayıs 30 Haziran 1994 tarihleri arasında Amerika Birleşik Devletleri'ne gerçekleştirdiğim inceleme gezisinde ruh sağlığı boyutunda bir değerlendirmeye içinde, bu günün Amerika'sında üç büyük sorundan söz edilebilir: Aşırı şişmanlık ya da zayıflık şeklinde seyreden beslenme bozuklukları, alkol ve madde kullanımı, şiddet olgusu. Bu raporda şiddet olgusu üstünde durulacaktır.

Amerika'da Şiddet Olgusu: Günümüz Amerika'sında şiddet büyük bir sorun olarak yaşanmaktadır. Şiddete maruz kalanların büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır.

Saldırganlık ve saldırıya uğrama olgusunun kökleri ilk çocukluk dönemindeki eğitim, identifikasyon olgusu öğrenilmiş davranışlarla yakından ilgilidir. Kadınlar pasif, daha yumuşak, bağımlı, verici, sevecen olarak yetiştirilirken erkekler daha bağımsız, fizik ve cinsel olarak saldırgan yetiştirilirler. Anne ve babanın yanısıra toplum ve medya da bunu desteklemektedir.

Bunun dışında kadın, günümüzde yalnız çocuk yetiştiren, evde oturan anne modelinden meslek kadınına dönüşmüştür. Erkeklerin üstünlüğü giderek azalmış eşit fırsatlar gündeme gelmiştir. Ailede anne ve baba sorumlulukları paylaşmış ve bir eşitlik akımı başlamıştır. Çocuklar baba ile daha çok ilişki içine girmişlerdir. Kadın evde ve dışarda aktif çalışmasıyla "süper kadın" haline gelmiştir (Ev hanımı, anne, çalışan, kazanan kadın). Erkek, sevgili, eş, meslektaş ve danışman olarak karşısına çıkan kadın kimliğindeki değişimden mevcut güç dengesini sarsan bir durum olarak korkar olmuştur. Sonuçta iyi bir kontrol sistemi ile gücünü korumaya çalışmaktadır.

Harrison Salsburg ise Amerika'daki kadına karşı giderek artan boyutlardaki şiddeti kalıtsal yüklülük şeklinde açıklama yoluna gitmiştir. Bu yazara göre ünlü Amerikan rüyası kanlı bir rüyadır. Kızılderililerle, Meksikalılarla savaşlar, kuzey-güney savaşları, çiftçiler ve hayvancılıkla uğraşanlar arası savaşlar,.... bu arada sayılabilir. Öfkeli adamlar, linçler, şiddet dolu mafia saldırıları, suikastlar ve günümüzdeki lokal, ufak çaplı çeşitli savaşlarla bu şiddet sürüp gitmiştir. Amerika'nın şiddete dayalı bir geçmişi vardır. Çoğunlukla da bu kanlı geçmişin elebaşları birer kahraman olarak anılırlar.

Şiddet olgusu tüm Amerikalıları rahatsız etmektedir. Televizyonlar sürekli günün kurbanlarına ait haberler verirler. Şiddetten nasıl korunulacağını öğreten programlar oluşturulmuştur.

Şiddetten en çok zarar görenler kadınlar ve çocuklardır. 1965'lere kadar şiddet ve saldırganlık bazı sansasyonel gazete haberi ya da polis kayıtlarındaki sayısı fazla olmayan adi suçlardan ibarettir. 1965'den sonra toplumsal özellikler, kadının statüsündeki değişiklik, yaşam biçiminin değişimi feminizm hareketleri gibi nedenlerle giderek özellikle kadınlara yönelik olarak artış göstermiştir. Bunun çeşitli şekillerde ortaya çıktığı görülmektedir.

- 1)- Ev içi şiddet (Domestic Violence)
- 2)- Tecavüz (Rape)
- 3)- İste taciz etme (Sexual Harrasment)

Evdeki Şiddet: Toplumda önemli bir sorun olarak gündemdedir. Fizik güç kullanımı; evdeki eşyaların tahribi, istenmediği halde cinsel ilişkiye zorlamak bu arada sayılabilir. Amerika'da 8 kadından biri bu türlü saldırılara maruz kalmaktadır. Bu rakam genel nüfus içinde 1 milyon kadının saldırıya uğradığını gösterir. Yaşam süresinde üç kadından biri eşi, eski eşi ya da birlikte olduğu kişinin saldırısına uğramaktadır. Saldırı fiziki yaralanma tecavüz ve öldürülmeye kadar gider. Kurban her yaşta, her etnik gruptan, her sosyoekonomik durumdan, her eğitim düzeyinden olabilmektedir.

Sonuçta acil servise başvuran kadınların %35'ini bu şekilde ciddi yaralanmalarla getirilen kadınlar oluşturmaktadır. Öldürülen kadınların %15'i kocaları yada erkek arkadaşları tarafından öldürülmüşlerdir.

Bu türlü saldırılar sonunda ciddi psikolojik sorunlar da ortaya çıkar. Anksiyete, depresyon, intihar, travmatik stres bozukluğu, zararlı madde kullanımı bu arada sayılabilir.

Kadına karşı şiddet gösterisi evdeki çocukların ruh sağlığını da olumsuz etkiler. Çeşitli sosyal ve okul sorunları çıkar. İleride erkekler; babaları gibi şiddete başvuracaklar, kız çocuklar ise şiddet gösterileri olan kişilerle ilişkiye gireceklerdir.

APA bu sorunla yakından ilgili olup, dövülen kadınların tedavisi evdeki şiddete bağlı uyumsuzluklar sergileyen çocukların dikkatle izlenmesi, bu tür şiddetin önlenmesi yolunda çalışmalar yapmaktadır.

Bu durumdaki kadınlara yaşadıkları kriz dönemlerinde yardımcı olmak amacıyla her kentte "SHELTER FOR BATTERED WOMEN" adı altında hizmet veren kurumlar oluşturulmuştur. Bunlar yalnızca bu alanda çalışan kriz merkezleridir. Çünkü bu denli ağır ve çok sayıda kurbanların profesyonel yardıma gereksinimi vardır. Acil psikiyatri ve krize müdahale alanında hizmet veren tüm profesyoneller bu vakalarla baş etmek zorundadırlar. Merkezlerde özel olarak eğitimden geçmiş profesyoneller, gönüllüler hizmet vermektedirler. Telefonla ya da gelerek hizmet veren bu merkezlerin çalışmalarında gizlilik ön planda yer almaktadır. Bu merkezlerde kurbanlara sorunla başa çıkmanın yolları öğretilir. Çeşitli kaynaklar kullanılarak dövülme ve saldırının olumsuz etkileri azaltılmaya çalışılır. Merkezler yalnızca psikolojik destek yapmazlar, kurbanı sosyal, ekonomik gerekirse hukuki alanda destek ve yardım sunarlar.

Bu merkezlerin bir özelliği de çalışmalarını gizli olarak yürütmeleridir. Bu tür kurumlara ihtiyacı olan kadınlara telefon ve adresleri verilir. Öfkeli kocanın ya da partnerinin merkeze ulaşması böylelikle engellenmeye çalışılır. Bu merkezlerin bazıları ayaktan hizmet verirken diğerleri bir süre için kurbanları ve çocuklarını barındırma olanağına da sahiptirler.

Terapötik yaklaşım krize müdahale ilkeleri doğrultusunda yürütülür. 6-8 görüşmeyle sınırlıdır. Daha uzun süreye gereksinim duyanlar için ayrı bir düzenlemeye gidilir. Bireysel tedavinin yanısıra grup uygulamalarına da yer verilir. Ayrıca aynı sorunu paylaşan kurbanlar için self help grupları da (kendi kendine yardım) düzenlenmiştir. Her yerleşim bölgesinde böyle bir merkez oluşturulmuştur. Sayıları hemen hemen her kentte en az bir taneden az değildir.

Tecavüz: Amerika'da ciddi bir sorundur ve her 12 kadından biri yaşamının bir döneminde tecavüze uğramıştır. Kadın, erkek ve çocuk herkes saldırıya uğrayabilir. Yaş, ırk, etnik grup, sosyoekonomik düzey farkı söz konusu değildir. Ancak çoğunlukla tecavüze uğrayanlar genç kadınlardır.

Her tecavüz olgusu bireyi fiziksel, duygusal ve ekonomik boyutlarda etkiler. Bu olaydan zedelenme derecesi kişinin sosyal, duygusal ve fiziksel şartlarına bağlı olarak değişecektir.

Tecavüz bir öfke ifadesi olarak gerçekleşebilir. Bu fizik yaralanma hatta öldürme ile sonuçlanabilir. Bazen güç gösterisi silah tehdidi ile olur. Bu tür tecavüzde bazen kurban esir gibi uzun süre alıkonur. Çoğunlukla fiziki yaralanma olmaz. Sadistik tecavüzlerde ise acı verme hatta öldürmeler görülebilir. Saldırgan çoğunlukla tanıdık biridir.

Tecavüz sonrası sendromu (Rape Travma Sendromu): İki fazlı seyreden bir tablodur. Akut fazda birey şok, inanamama, öfke, korku, anksiyete, ağlama ve hıçkırık nöbetleri sergiler. Bazen duygularını dışa vuramaz, sakin, derli toplu bir görüntü içindedir (Maskelenmiş duygulanım). Akut fazda ani duygusal değişimler, öfke nöbetleri, kolay sinirlenmeler görülür. Olayı, olayla ilgili düşüncelerini bloke ederek zihninden uzaklaştırmak ister. Yine akut fazda bazı fiziksel yakınmalar görülebilir. Boğaz, kol bacak ve göğüste ağrılar, uyku bozuklukları, iştah kaybı, mide ağrısı, kusma bu arada sayılabilir.

Uzun dönemde ortaya çıkan belirtiler, kurbanın bakımı, kişiliği, çevrenin desteği ve resmi kurumların olayı ele alışına göre değişen şiddette görülür.

Dört alanda görülen belirtiler şöyle sıralanabilir.

- 1- Fiziksel belirtiler; çeşitli ağrılar, uyku bozuklukları, jinekolojik sorunlar şeklinde görülür.
- 2- Şiddet içeren rüyalar, kabuslar, yalnız kalmaktan korku, diğer insanlara güvensizlik ve şüphecilik gibi psikolojik belirtiler fiziki belirtilere eşlik eder.
- 3- Sosyal yaşamda da bazı sorunlar yaşanır. Rutin yaşama dönüşte ve çalışmada isteksizlik, başarısızlık devamsızlık görülür. Eğer saldırı evde olmuşsa kurban evini ve telefonunu değiştirir.
- 4- Bazı cinsel sorunlar da yaşanır. Önceden normal olduğu halde saldırıdan sonra bazı cinsel korkular gelişir. Önceye ait cinsel deneyimi yoksa normal ilişkiler kurmakta zorlanacaktır.

Böylesine zorlu bir yaşantı bireyi derinden etkiler. Bu dönemde destek sistemleri fevkalade önemlidir. Aile, arkadaş, profesyoneller onu yalnız bırakmayacaklardır. Önemli olan kendini yalnız hissetmemesidir. Bu üstesinden gelinemeyecek bir kriz dönemi değildir.

Bunun etkisinden kurtulması zaman alacaktır. Zaman içinde durumunu gerçek biçimde değerlendirir. Bunu bir depresif nöbet izler, bu da kısa zamanda ortadan kalkarak normal yaşamına döner.

Bu davranışta önleme ve korunma olgusu halen en popüler konudur.

Bu konuda çalışanlara göre, tüm toplum bu davranışın karşısına çıkmalı, cezalar caydırıcı olmalıdır. Eğitim olgusu koruyucu çalışmaların başında gelir. Zor kullanma davranışı asla hoşgörü ile karşılanmamalıdır. Erkek olarak böyle bir şey yapılmadığı gibi böyle bir davranışa da izin vermemeli, hoşgörü ile karşılamamalı, affedici olmamalıdır.

Bugün Amerika'da pek çok tecavüz Kriz Merkezi bulunmaktadır. Burada özel olarak eğitilmiş elemanlar krize müdahale ilkeleri doğrultusunda, durumun özelliğini de dikkate alarak kurbanı kişisel ve topluma yeniden entegrasyonu konusunda yardımcı olmaktadır. Her kentte bir özel kriz merkezi bir özel tecavüze müdahale ekibi ile göreve hazırdır. Telefonla ya da gelerek yapılan başvuruları karşılar ve yardımcı olurlar.

Bütün bu gözlem ve deneyimlerin ardından; kadın olmak Amerika'da bile zor diye düşünmemek olanaksızdır....

Prof. Dr. Işık SAYIL